

Bogucka, Maria

„Die Vermessung von Dorf und Flur in den Ländern der polnischen Krone vom 16. bis in das 18. Jahrhundert. Mit einem Geleitwort und Register von Harald Witthöft”, Anna Dunin-Wasowicz, St. Katharinen 2000 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 92/3, 376-377

2001

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

i komentowany, zamieścił autor w apendyksie powstały w 1981 r. list pasterski metropolity Gortyny i Megalopolis Theophilosa Kanavosa, traktujący o ważnej roli małżonek kapłanów.

K. S.

„Teki Gdańskie”, pod red. Waldemara Jaroszewicza, t. I, Wyd. Oddział Pomorski Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana”, Gdańsk 1999, s. 139.

Periodyk wydawany jest przez grupę gdańskich historyków średniego i młodego pokolenia, skupionych wokół Ośrodka Edukacji Morskiej i studium doktoranckiego przy Katolickim Stowarzyszeniu „Civitas Christiana” w Gdańsku. Poświęcony ma być dziejom Gdańska i Pomorza, ze szczególnym uwzględnieniem związków z Bałtykiem i Morzem Północnym. W tomie pierwszym znalazły się artykuły poświęcone dziejom floty gdańskiej w XVI w. (Tadeusz Górski), historii Twierdzy Wisłoujście (Zdzisław Baleski) i jej „życiu powszedniemu” (Antoni Romuald Chodźński). Dalej przedstawiono kilka fragmentów z historii Gdańska: najazd Gdańszczan na przedmieście Stare Szkoty w 1653 r. pióra Sławomira Kosiela, dzieje Podkomisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Gdańsku w okresie kształtowania się władzy polskiej na Pomorzu w latach 1918–1920 i sylwetki ludzi, którzy byli tu czynni pióra Józefa Borzyszkowskiego, rolę duchowieństwa w krzewieniu polskości w Wolnym Mieście Gdańsku pióra Joanny Olbert. Historii powojennej dotyczy szkic o księżach pallotynach w Gdańsku–Wrzeszczu pióra Piotra Szczudłowskiego oraz studium na temat Straży Granicznej w Gdańsku w latach 1990–1991, przedstawione przez Grzegorza Goryńskiego. Bardzo ciekawe materiały zaprezentowała Justyna Jelonk, przedstawiając inwentarz pośmiertny proboszcza z Nowej Cerkwi na Pomorzu z połowy XVIII w. i na jego podstawie starając się odtworzyć warunki bytowe kleru parafialnego w tej dobie. Andrzej Groth zajął się mało znaną sprawą rybołówstwa w Zatoce Puckiej w XVI–XVIII w. Zamykają ten tom dwa artykuły dotyczące problemów związków Gdańska z Bałtykiem i Morzem Północnym. W pierwszym Piotr Tadeusz Górski przedstawia Rygę jako centrum floty I Rzeczypospolitej, w drugim Joanna van Veen-Talipska omawia organizację opieki społecznej w miastach Niderlandów w XVII w. Ten ostatni artykuł opiera się na rezultatach publikacji historyków holenderskich i belgijskich głównie z ostatnich kilkunastu lat, udośćnia je więc pośrednio polskim badaczom zagadnienia.

Nowy periodyk jest niewątpliwie inicjatywą bardzo pożyteczną. Na pewno pobudzi środowisko historyków gdańskich młodszego pokolenia do intensywniejszej twórczości, ułatwiając publikację prac powstałych na marginesie rozpraw magisterskich czy doktorskich. Miejmy nadzieję, że po tomie pierwszym pójść następane.

M. B.

Anna Dunin-Wąsowicz, *Die Vermessung von Dorf und Flur in den Ländern der polnischen Krone vom 16. bis in das 18. Jahrhundert*. Mit einem Geleitwort und Register von Harald Witthöft, Scripta Mercaturae Verlag, Siegener Abhandlungen zur Entwicklung der materiellen Kultur t. XXIX, St. Katharinen 2000, s. 454.

Jest to uzupełniona i rozszerzona wersja polskiego wydania, które ukazało się pod tytułem „Pomiary gruntu w Koronie w XVI–XVII wieku. Próba ustalenia wielkości ról chłopskich na ziemiach polskich” (Warszawa 1994). Historyczna metrologia jest dyscypliną ostatnio bardzo szybko się rozwijającą. W 1971 r. powstała organizacja międzynarodowa skupiająca specjalistów z tej dziedziny (Comité International pour la Métrologie

Historique — CIMH). W Polsce Witold Kula w swym dziele „Miary i ludzie” (Warszawa 1970) zapoczątkował rozwój badań nad społecznymi aspektami metrologii. W tym nurcie socjologizującym znajduje się także omawiana praca. Autorka przedstawia technikę mierzenia gruntów w związku z przebiegiem procesów osadniczych i uprawą roli, a także przebiegiem reformy w tym zakresie (tzw. pomiaru włóczna) na obszarach Korony w długim ciągu od XVI aż do XVIII w. Chodzi jej nie tylko o odtworzenie dawnych jednostek miar i sprowadzenie ich do miar dzisiejszych; szuka przy tym odpowiedzi na liczne pytania z zakresu społecznej historii wsi i jej mieszkańców. M. in. podnosi kwestię, czy i jak odbiła się na technice mierzenia gruntów nowa organizacja wsi, związana z wprowadzeniem w XVI w. poddaństwa chłopów i pańszczyzny. Praca wymagała przeprowadzenia ogromnie rozległej kwerendy w różnych archiwach, gdzie znajdują się materiały związane z transakcjami gruntowymi, eksploatacją gruntów, regulacją prac rolniczych, ordynacjami gospodarczymi, lustracją dóbr królewskich i prywatnych itd. Książka dzieli się na pięć części. Część I przedstawia zasób źródeł i charakteryzuje stan dotychczasowych badań, część II zawiera teoretyczny model miar gruntów występujących w Polsce i analizuje ich nazwy, część III prezentuje oszacowanie wielkości ról chłopskich w poszczególnych regionach, część IV omawia zasady pomiaru w dobie pańszczyzny. W części V przedstawione zostały wybrane dokumenty dotyczące pomiarów gruntu, szczególnie interesujące ze względu na ich treść. Ta wzorowo wykonana praca będzie przez długie lata służyć badaczom wsi w Polsce i w innych krajach.

M. B.

Włodzimierz Ziენტara, *Sarmatia Europiana oder Sarmatia Asiana? Polen in den deutschsprachigen Druckwerken des 17. Jahrhunderts*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2001, s. 257.

Na podstawie analizy siedemnastowiecznych starodruków niemieckojęzycznych, głównie pochodzących z Herzog-August Bibliothek w Wolfenbüttel, ale także z innych zbiorów (Tybinga, Getynga, Praga, Biblioteka PAN w Gdańsku, Miejska i Uniwersytecka Biblioteka w Toruniu) stara się autor odtworzyć obraz Polski i Polaków, funkcjonujący na Zachodzie Europy w XVII w. Są wśród nich źródła należące do trzech typów: relacje i wspomnienia z podróży, gazety i druki ulotne oraz rozprawy historyczne i prawnicze. Przy okazji — na marginesie głównego zagadnienia, jakim jest opinia i stan wiedzy o Polsce — poruszone zostały w książce różne zagadnienia szczegółowe, jak np. sytuacja miast i mieszczaństwa, ustrój polityczny, udział kobiet w podróżach, problem stosunku do Żydów i religijnej tolerancji, funkcjonowanie poczty i systemów komunikacji społecznej, sposoby widzenia i interpretacji świata (tu np. prorocstwa), obchodzenie świąt i uroczystości, organizacja wolnych elekcji, wydarzenia wojenne (najazd szwedzki, powstania kozackie). Wszystkie one zresztą stanowią składniki ogólnego obrazu Polski, są elementami spraw, na które cudzoziemcy najczęściej zwracali uwagę. Ziენტara stara się określić, na jakich podstawach opierał się autor każdego druku (pobyt w Polsce, znajomość pośrednia poprzez informacje przeczytane lub zasłyszane od innych), jakie były w owych czasach stereotypy Polaka, na ile w opiniach odzwierciedla się rzetelna wiedza, a na ile funkcjonują w nich mity i występuje pogoń za egzotyką i sensacją. Szkoda, że praca obejmuje tylko jedno stulecie, nie może więc ukazać ewolucji (ewentualnie stabilności) poglądów. Dobrze, że ukazała się w języku niemieckim, jej treść będzie więc dostępna dla odbiorców za granicą.

M. B.